

Vzácný mech dvouhrotec zelený

Julie Jandová, Eva Holá

Mech dvouhrotec zelený (*Dicranum viride*) je epifyt, který roste na borce listnatých stromů v nížinách až v montánním stupni, v oblastech s vyšší vzdušnou vlhkostí. Je zařazen do přílohy II směrnice o stanovištích a druzích, také patří mezi celoevropsky ohrožené druhy chráněné Bernskou úmluvou. V České republice jej červený seznam hodnotí jako ohrožený druh (EN, KUČERA & VAŇA 2005). Tento mechorost je nově navrhován mezi zvláště chráněné organismy (novelizace vyhlášky č. 395/1992 Sb.) jako ohrožený druh.

V roce 2005 bylo známo 14 recentních lokalit, zatímco v současnosti je výskyt dvouhrotce uváděn v ČR z 29 lokalit. Lokality jsou pravidelně monitorovány bryology AOPK ČR. Do roku 2010 byl druh nalezen na 341 místech (dále jsou označovány jako mikrolokality) o celkové ploše cca 14 200 cm². V převážné většině případů roste epifyticky na borce stromů, příležitostně se vyskytuje také na jiném substrátu, jako jsou nebazické horniny nebo mrtvé dřevo. Nejčastějším hostitelem je buk lesní (*Fagus sylvatica*), dalšími významnými hostiteli jsou také lípy, duby a jasany. V menší míře můžeme tento mech nalézt i na dalších druzích listnatých stromů.

Vedle druhové příslušnosti hostitele hraje určitou roli při výskytu *D. viride* také stáří

hostitele. Lze říci, že v našich klimatických podmínkách je průměr kmene korelován s věkem stromu. Z monitoringu je patrné, že mech osidluje zejména starší stromy, a to středně staré (v průměru 30–50 cm), staré (v průměru 50–80 cm) a velmi staré (v průměru nad 80 cm). Mladé stromy, které jsou potenciálním substrátem do budoucna, osidluje zřídka.

Velikost populace *D. viride* na jednotlivých mikrolokalitách se pohybuje od nepatrných (<1 cm²) až po značné (>1 000 cm²). Větší část mikrolokalit hostí pouze velmi malé populace (<5 cm²), velké populace (>300 cm²) je možné nalézt jen zřídka. Populace o velikosti více než 1 000 cm² se vyskytují jen ojediněle. Mladé stromy jsou

porostlé malými populacemi mechu, ale zároveň i velmi staré stromy hostí spíše menší populace do velikosti 100 cm². Největší populace kolonizují zejména středně staré stromy.

Při monitoringu se zaznamenává i expozice populace *D. viride* na mikrolokalitě ke světovým stranám. Ze záznamů vyplývá, že neexistuje preference některé světové strany. Nejdůležitější roli hraje sklon kmene stromu. Společně s ostatními mechorosty porůstá tu část kmene, po které stéká voda s živinami z koruny stromu dolů. Nejčastěji roste na bázích kmenů ve výšce asi 50–150 cm. Méně často jej lze nalézt na kořenových náběžích a jen velmi zřídka roste ve vyšších částech kmene stromu. Jestliže

Dvouhrotec zelený (*Dicranum viride*)

se na kmeni vyskytuje velká populace mechu, lze ji zjistit i ve výšce kolem 4–5 metrů. Roste společně s dalšími epifytickými mechorosty. Nejčastějšími doprovodnými dru-

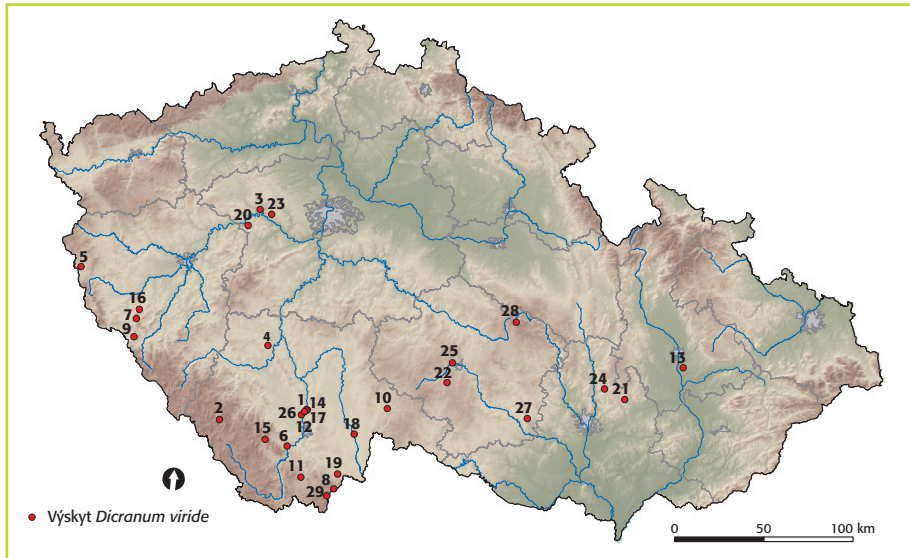
hy jsou *Hypnum andoi* a *H. cupressiforme*, dále *Dicranum montanum*, *Paraleucobryum longifolium*, *Metzgeria furcata*, *Radula complanata* a *Isoetecium alopecuroides*.

Tabulka 1 Přehled substrátu, na kterém druh roste

Substrát	Počet mikrolokalit	%
borka stromu	311	91,2
mrtvý strom (pahýl, padlý)	19	5,6
kámen	11	3,2

Tabulka 2 Přehled hostitelských dřevin

Druh stromu	Počet stromů	%
<i>Fagus sylvatica</i>	143	43,5
<i>Tilia</i> sp.	67	20,4
<i>Quercus</i> sp.	48	14,6
<i>Fraxinus excelsior</i>	37	11,2
<i>Alnus glutinosa</i>	13	4,0
<i>Carpinus betulus</i>	9	2,7
<i>Acer pseudoplatanus</i>	7	2,1
<i>Acer platanoides</i>	2	0,6
<i>Quercus rubra</i>	1	0,3
<i>Betula pendula</i>	1	0,3
<i>Aesculus hippocastanum</i>	1	0,3

Rozšíření dvouhrotce zeleného v ČR

Zdroj dat: ČÚZK 2008, AOPK ČR 2011

Přehled recentních lokalit *Dicranum viride* – 1 Baba, 2 Boubínský prales, 3 Brdatka, 4 Čertova hora, 5 Diana, 6 Dívčí kámen, 7 Herštýn, 8 Hojná Voda, 9 Jezvívec, 10 Jindřišské údolí, 11 Kaplice, 12 Karvanice, 13 Království u Gyrova, 14 Libochovka, 15 Malá skála, 16 Netřeb, 17 Stará obora, 18 Stará řeka, 19 Terčino údolí, 20 Týřov, 21 údolí Malé Hané, Ruprechtov, 22 Velký Špičák, 23 Vůznice, 24 Vývěry Punkvy, 25 Zaječí skok, 26 zámecký park Hluboká, 27 Zňátky, proti lovecké chatě u Vlasáků, 28 Žákova hora, 29 Žofínský prales

Pohled na lokalitu Týřov (číslo 20)

V současnosti nejsou k dispozici studie, které by jasně a zcela konkrétně stanovily péči nezbytnou pro příznivý vývoj populací mechu dvouhrotce zeleného v ČR. Z výsledků monitoringu je ale patrné, že lokality jsou vždy součástí větších lesních celků, kde se pravděpodobně udržuje lepší vlhkostní mikroklima a kde se vyskytuje velké množství hostitelů (stromů) různého stáří. Proto omezení až prakticky vyloučení těžby listnatých stromů jakéhokoliv věku je při péči o populace dvouhrotce klíčové.

J. Jandová, bryoložka a fotografka

E. Holá, ředitelství AOPK ČR,

Sekce výzkumu a dokumentace

LITERATURA

KUČERA J. & VÁŇA J. (2005): Seznam a červený seznam mechorostů České republiky. Příroda 23:1-104.

SUMMARY

Jandová J. & Holá E.: The *Dicranum* Moss – A Rare Moss Species

By the Red List of Threatened Species in the Czech Republic (KUČERA & VÁŇA 2005), the epiphytic moss *Dicranum viride* is considered as Endangered within the country. Similarly, it is red-listed in many

European countries and included in Annex II to European Union's Directive 92/43/EEC on conservation of natural habitats and of wild fauna and flora, commonly known as the Habitats Directive. The species is systematically mapped in the Czech Republic, having been recently known at 29 localities and 341 microlocalities. Totally, it covers the area of approx. 14,200 cm². The most common host tree is the Common Beech (*Fagus sylvatica*) and it prefers older trees. Most often accompanying species are *Hypnum andoi* a *H. cupressiforme*. The best *Dicranum* Moss management is nonharvesting its host species.